ЕКОНОМІЧНИЙ ЧАСОПИС

науково-аналітичний журнал

- ФІНАНСИ І БАНКИ
- МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
- ВЛАДА І БІЗНЕС
- СОЦІОЛОГІЯ

10'98

10'98

Видання підготовлено
Інститутом трансформації суспільства

Керівник проекту
Олег Соскін

Головний редактор
Антоніна Матвійчук

Редактор
Віра Мозолевська

Технічний редактор
Ігор Вовк

Журнал зареєстровано
у Міністерстві України
у справах преси та інформації

Свідоцтво КВ № 2200,
видане 07.10.1996 р.

Журнал затверджено ВАКом України
(Бюлетень Вищої атестаційної
комісії України, 1997, №4)

Відповідальність за точність
наведених даних
покладається на авторів

Передрук – тільки з дозволу редакції

Матеріали друкуються українською і
російською мовами

© Інститут трансформації
суспільства, 1999

Здано до набору 26.12.98 р.
Підписано до друку 14.01.99 р.

Зам. №10-П/98

Макетування та друк
СП «АДЕФ-Україна»
тел.: 225-33-03

Адреса редакції:
м. Київ, вул. Володимирська, 45-а
Тел./факс: 224-51-88

Поштова адреса:
252034, Київ, а/с 297

**Це видання здійснене на кошти
Гранту сприяння демократії,
виділені Інформаційним
Агентством Сполучених
Штатів Америки**

ЗМІСТ

ФІНАНСИ І БАНКИ

Марек ДОМБРОВСЬКІ. Причини фінансової кризи в Україні і можливі методи її подолання 3
Світлана НІКОЛАЄВА. Взаємодія спільних підприємств і банків: досвід та проблеми 7

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Андерс ХЕЛЬСЕТ. Взаємовідносини між Україною і Норвегією: є ознаки позитивного розвитку *(Інтерв'ю з Послом Королівства Норвегія в Україні)* 11

ВЗАЄМОДІЯ І СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ ДЕРЖАВАМИ ЧОРНОМОРСЬКОГО БАСЕЙНУ І ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ
Матеріали Міжнародного науково-практичного семінару, *м. Тбілісі, 10-11 листопада 1998 року* 14

Нюрве НЮРЕС (BSEC) – 15, Олег СОСКІН (Україна) – 17, Еміль ТЗЕНКОВ (Болгарія) – 18, Віктор ВОЛКОВ (Росія) – 18, А. АББАСБЕЙЛІ (Азербайджан) – 20, Ерсан БОКУТОГЛУ (Туреччина) – 20, Сергій КІРКА (Молдова) – 21, Лілі ДАВИДЯН (Вірменія) – 22, Роман ГОТЗИРІДЗЕ (Грузія) – 22, Мікаела ІФРІМ (Румунія) – 24, Рафаель КУМЕРІ (Греція) – 26, Владимир НІКА (Албанія) – 26.

ВЛАДА І БІЗНЕС

РОЛЬ МІСЬКОЇ ВЛАДИ У ФОРМУВАННІ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА
Матеріали «круглого столу», м. Тернопіль, 17 листопада 1998 року ... 27
Вступне слово організаторів:
Анатолій КУЧЕРЕНКО, Олег СОСКІН, Онно ЕЛДЕРЕНБОШ 28
Виступи:
Павло КАЧУР. Застосування ринкових підходів при наданні комунальних послуг 30
Алла МЕЛЬНИК. Як сформувати ефективну модель муніципального менеджменту? 33
Олег СОСКІН. Влада і бізнес: формування механізмів взаємодії 36
Олег ВОЙТОВИЧ. Проблеми та перешкоди розвитку малого бізнесу (Штрихи до соціально-економічного портрета Тернополя) 38
Василь КОГУТ. Роль місцевої влади у формуванні ринкових відносин 41
Зеновій НОВОСЕЛЬСЬКИЙ. Зміна принципів формування міського бюджету — потреба сьогодення 42
О. КИРИЛЕНКО. Шляхи зміцнення доходної бази місцевих бюджетів 43
Наталія ТАРНАВСЬКА, Ганна БУЛАВСЬКА, Олена ГАВРИЛЮК. Передумови формування ефективної інвестиційної політики у регіоні 44
Анатолій ДРОБ'ЯЗКО. Механізми залучення коштів до міських бюджетів в умовах ринкових реформ 45
Оксана МАРКАРОВА. Як залучити іноземні інвестиції в економіку регіону? 46
Перебіг дискусії. 46

СОЦІОЛОГІЯ

Місцева влада: погляд киян *(Результати соціологічного дослідження, проведеного Інститутом трансформації суспільства, та їх аналітичний коментар)*
м. Київ, 22 вересня – 5 жовтня 1998 року 48

регіонального самоврядування і збільшення його фінансової бази необхідно значно розширити перелік місцевих податків і зборів, змістивши акцент на оподаткування споживання окремих товарів. З метою підтримки власного товаровиробника доцільно розглянути можливості повторного введення податку з продажу імпортних товарів і захисту власного ринку. Потрібно значно розширити права місцевого самоврядування у питаннях затвердження місцевих податків і зборів, надавши йому право, крім законодавчо визначених, встановлювати власні збори.

Сьогодні треба по-новому підходити до формування бюджету. Місцеві податки і збори, які б вони не були, не зможуть забезпечити ресурсами і створити міцну фінансову основу місцевого самоврядування. Проте термін «місцеві податки і збори» необхідно зберегти за тими податками, за якими місцева влада має право самостійно визначати проценти їх збору від бази оподаткування, а також надати їй право вільно встановлювати окремі податки.

Закон про місцеве самоврядування розмежовує функції між державою і органами місцевого самоврядування, делегуючи при цьому значну частину своїх функцій органу місцевого самоврядування. Цей принцип повинен бути закладений і в основу формування бюджету міст. На мій погляд, ми не повинні сьогодні говорити про загальнодержавні податки і місцеві податки та збори. Закон про бюджетну систему повинен закріпити за органом місцевого самоврядування такі податки, питома вага яких у доходній частині бюджету становила б від 40 до 60%, залежно від спроможності регіону.

До таких податків доцільно віднести:

- прибутковий податок з громадян;
- податок з власників транспортних засобів;
- податок на нерухоме майно юридичних і фізичних осіб;
- всі ресурсні податки у повному обсязі (плата за воду, землю, використання лісових ресурсів тощо);
- податок з прибутку підприємств комунальної власності;
- всі збори і неподаткові доходи (плата за видачу ліцензій, торговий патент, штрафи, фінансові санкції, державне мито та ін.);
- податки і збори, які сьогодні віднесені до місцевих податків і зборів.

Всі ці види податків повинні стати основним прибутковим джерелом місцевих бюджетів.

Місцеві податки є головним атрибутом інституту місцевого самоврядування. За міжнародною термінологією, місцеві податки і збори визначаються як «локальні податки», що є основною статтею доходів місцевих бюджетів у більшості західних держав. За їх рахунок формується близько 60% комунальних доходів у Швеції, 50 – у Данії, 46 – у Швейцарії, 43 – у Норвегії, 36 – у Франції.

Таке формування бюджету дає можливість органу місцевого самоврядування самостійно, не чекаючи затвердження державного бюджету, приймати свій бюджет для виконання власних повноважень. Закріплені податки повинні забезпечувати фінансування власних функцій на 40 – 60%. Решта коштів, необхідних для виконання власних функцій у регіонах, де низька податкоспроможність, повинна надходити з державного бюджету у вигляді субсидій або відрахувань від загальнодержавних податків.

Усі встановлені державою пільги повинні фінансуватися з державного бюджету. Функції, делеговані органу місцевого самоврядування, повинні фінансуватися за рахунок цільових субсидій з державного бюджету.

Сьогодні у Тернополі мобілізується до бюджету всіх рівнів близько 120 млн. грн. За розрахунками, для нормального існування міста у 1998 р. потрібно (без бюджету розвитку) близько 160 млн. грн. Фактично бюджет міста у 1997 р. становив 39,7 млн. грн., у 1998 – 42,8 млн. грн. Для повного фінансування лише делегованих функцій (а це в основному соціальний захист населення) у 1997 р. необхідно було 39,8 млн. грн., а у 1998 р. (з урахуванням боргів минулих років) – 42,0 млн. грн. Оце весь бюджет міста – коштів для виконання власних функцій вже не залишається.

Отже, існуючий порядок затвердження бюджету не може задовольнити органи місцевого самоврядування, його необхідно принципово міняти. ■

ШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ДОХОДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

О. КИРИЛЕНКО
доцент Тернопільської академії народного господарства,
кандидат економічних наук

Фінансовою основою місцевого самоврядування є доходи місцевих бюджетів. В умовах економічної кризи, хронічної дефіцитності фінансових ресурсів особливої актуальності набуває питання зміцнення доходної бази місцевих бюджетів, пошуку нових альтернативних джерел доходів. За чинним законодавством, усі доходи місцевих бюджетів можна об'єднати у чотири групи:

1) загальнодержавні регулюючі (ПДВ, акцизний збір, податок на прибуток, прибутковий податок з громадян);

2) закріплені (податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, ресурсні платежі, податок на промисел, державне мито та ін.);
3) місцеві податки і збори (2 місцевих податки і 14 місцевих зборів);
4) бюджетні трансферти (дотації, субвенції).

Структура доходів місцевих бюджетів Тернопільської області у 1995 – 1998 рр., %

Доход	1995	1996	1997	1998 (план)
Загальнодержавні регулюючі	70,6	57,3	37,7	28,7
Закріплені	6,5	8,5	9,2	15,1
Місцеві податки і збори	1,0	1,7	1,8	2,1
Надходження за взаємними розрахунками та бюджетними трансфертами	21,9	32,5	51,3	54,1
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0

У доходах місцевих бюджетів Тернопільської області встановилося таке співвідношення між зазначеними групами надходжень.

Зміни, що сталися протягом 1997–1998 р. у механізмі бюджетного регулювання (спрямування найважливіших за фіскальним значенням непрямих податків – ПДВ та акцизного збору в доходи державного бюджету України), спотворили структуру доходів місцевих бюджетів, значно збільшивши рівень їхньої дотаційності.

Ми вважаємо, що потрібно докорінно змінити наші погляди на роль місцевих бюджетів в економічній системі держави з урахуванням об'єктивного процесу посилення самостійності органів місцевого самоврядування в умовах ринку. Доходні джерела, закріплені за місцевими бюджетами на постійній основі, повинні становити 50 і більше відсотків загальних надходжень, що стане реальною підтримкою місцевої влади у виконанні власних повноважень. Запровадження податку на нерухомість як найважливішого прямого податку, що застосовується більшістю ринкових країн, повинно супроводжуватися одночасним закріпленням за ним статусу місцевого податку. Цілком можливим є також значне розширення переліку місцевих податків і зборів або надання органам місцевого самоврядування прав вводити на своїй території додаткові податки з урахуванням наявних об'єктів для оподаткування.

Не менш важливою і надзвичайно болючою є проблема вдосконалення механізму міжбюджетних відносин. Дотепер не визначені єдині і прозорі критерії виділення дотацій і субвенцій з державного бюджету України, загалом панують суб'єктивні підходи. До того ж, у органів місцевого самоврядування немає стимулів до збільшення доходів місцевих бюджетів, до пошуку нетрадиційних джерел. На нашу думку, надання бюджетних трансфертів доцільно безпосередньо пов'язувати з внеском кожної території чи громади в економіку країни, а також з ефективністю використання цих коштів. ■

Наталія ТАРНАВСЬКА
доцент Тернопільської академії народного господарства, кандидат економічних наук

Ганна БУЛАВСЬКА
старший викладач ТАНГ

Олена ГАВРИЛЮК
аспірантка ТАНГ

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У РЕГІОНІ

Активізувати інвестиційний процес на регіональному рівні можна шляхом удосконалення державної податкової та інвестиційної політики; вирішення мікроекономічних проблем (реструктурування виробництва з подальшою приватизацією); формування нового статусу місцевої влади як активного учасника інвестиційних процесів. Два перших напрями активно і плідно обговорюються у наукових і підприємницьких колах, а проблеми залучення органів місцевої влади до активізації інвестиційної діяльності в регіонах є відносно новими, невідпрацьованими, але надзвичайно актуальними.

Аналіз і оцінка інвестиційної привабливості Тернопільської області (за експертними оцінками, вона віднесена до четвертої, останньої, групи регіонів з найнижчим рівнем привабливості) свідчить про необхідність пошуку владними структурами нових можливостей і механізмів взаємодії з потенційними вітчизняними і зарубіжними інвесторами. На жаль, обласні органи влади не проводять систематичних комплексних досліджень перспективної привабливості підприємств різних форм власності. Сьогодні прерогатива у цьому питанні належить кільком приватним оціночним та консультаційним фірмам. Ок-